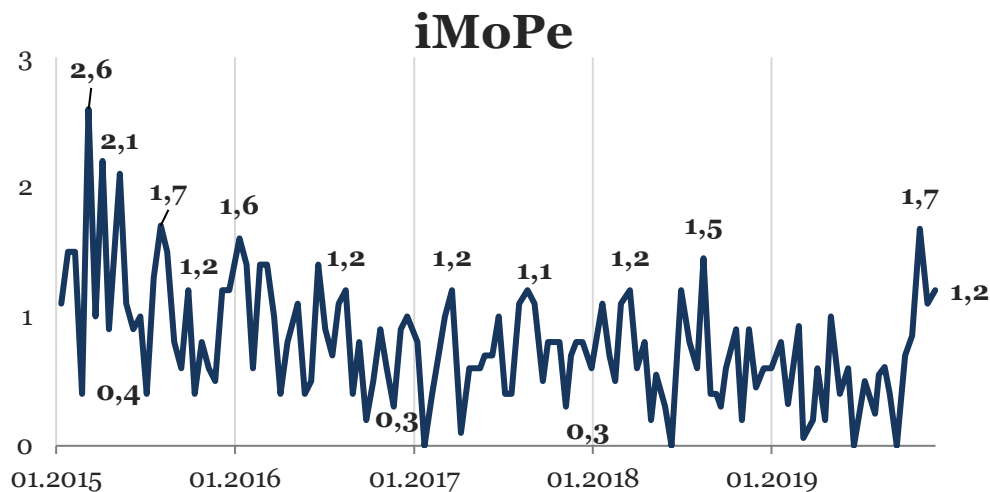

iMoRe №122. Захист інтелектуальної власності при імпорті, анбандлінг та захист викривачів корупції

Індекс моніторингу реформ (iMoRe) склав **+1,2 бала** за період з 11 по 24 листопада з можливих значень від **-5,0 до +5,0**. У попередньому раунді індекс дорівнював **+1,1 бала**.

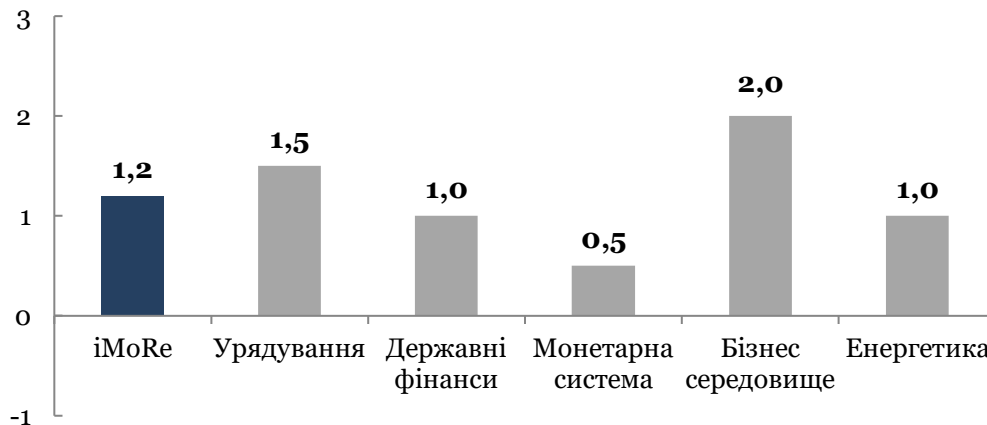
Серед основних подій раунду – закони про захист інтелектуальної власності під час імпорту, про викривачів корупції, про відділення транспортування природного газу від НАК Нафтогаз.

Графік 1. Динаміка Індексу моніторингу реформ

iMoRe може приймати значення від -5 до +5, значення вище за +2 розглядається як прийнятний темп реформ

Графік 2. Значення iMoRe та його компонентів у поточному раунді оцінювання

Події раунду

1. Закон про захист інтелектуальної власності під час імпорту, +2,0 бала

Товари, які привозять імпортери в Україну, іноді є контрафактною або піратською продукцією. Це підробки оригінальних брендів, книжки або інші художні твори, опубліковані без згоди авторів, та ін. Такі виробники не сплачують винагороду авторам та порушують їхні права інтелектуальної власності – тобто крадуть.

Ця проблема не є унікальною для України. [За офіційними даними ЄС](#), частка контрафактної та піратської продукції складає 5% від імпорту в ці країни. Порушення авторських прав зменшує стимули для того, щоб створювати інтелектуальні продукти, інвестувати в інновації та бренди.

Тому держави захищають права інтелектуальної власності. В законах України вже давно [є такі норми](#), але фактично [вони не працюють](#).

[Закон 202-ІХ від 17.10.2019](#) спрямований на вирішення цієї проблеми. Він чітко визначає, що саме є контрафактною та піратською продукцією, а також уточнює, які дії повинна вживати митниця у разі встановлення випадків завезення такої продукції до України. Важливою новацією закону є дозвіл так званого паралельного імпорту. Тепер для того, щоб легально привозити в Україну продукцію, не обов'язково бути офіційним дилером оригінального виробника. Головне – щоб продукція була вироблена компанією, яка має права інтелектуальної власності та неї або має дозвіл оригінального виробника.

Цей закон уряд розробив та подав до парламенту VIII скликання ще [у 2016 році](#). Проте, він так і не набрав необхідну кількість голосів. Одна з причин – лобіювання компаній, які є офіційними представниками іноземних компаній, які не погоджувалися з нормою щодо паралельного імпорту. Цього разу законопроект ініціював не уряд, а народний депутат, а парламент IX скликання його підтримав.

Коментар експерта

«Це євроінтеграційний закон, що приводить положення Митного кодексу України у відповідність до положень Регламенту (ЄС) №608/2013 про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності (ПІВ). Закон прийнятий на виконання зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію, причому у цій сфері ми мали відставання від встановлених термінів.

Закон спрямований на посилення захисту від імпорту в Україну товарів-підробок, що порушують ПІВ, – контрафактної продукції, піратських товарів, адже ці товари часто не відповідають встановленим вимогам безпечності і можуть становити загрозу для життя та здоров'я споживачів.

Зокрема, закон дає чіткі визначення контрафактної продукції, піратських товарів і товарів, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності, розширює перелік об'єктів та посилює процедури захисту права інтелектуальної власності на митному кордоні.

Разом із тим Закон також врегульовує питання «паралельного імпорту» оригінальної продукції. Він формально закріплює міжнародний принцип вичерпання прав на об'єкти інтелектуальної власності. Це важливо, коли імпортер не повинен підтверджувати у виробника право на продаж його товару у певній країні – тобто можливий імпорт паралельний до організованого виробником через офіційних дилерів.

Можливість паралельного імпорту – перш за все в інтересах споживачів. Вона сприятиме збільшенню конкуренції серед імпортерів оригінальної продукції та зменшенню цін для кінцевого споживача. Разом із тим, правовласники та виробники оригінальної продукції зможуть захищати свої права через інші інструменти, передбачені законодавством у цій сфері. Тобто загалом закон посилює боротьбу з нелегальними підробками (контрафактом) та одночасно дозволяє паралельний імпорт оригінальної продукції».

Світлана Таран, Центр Trade+ Київської школи економіки

2. Закон про викривачів корупції, +1,3 бала

Викривач корупції – це людина, яка повідомляє правоохоронні органи про корупційні діяння. Наприклад, якщо від неї вимагають хабар або якщо їй стає відомо про нецільове використання коштів держпідприємством, на якому вона працює. Якщо правоохоронні органи мають таку інформацію, вони можуть легше виявляти та розслідувати корупційні злочини.

Проте, особи, які повідомляють про корупційні діяння, часто потребують захисту держави, оскільки їх можуть переслідувати корупціонери. Якщо викривач працює в тій установі, де і корупціонери, його можуть звільнити або застосувати інші санкції.

В законодавстві України [були норми](#) щодо захисту викривачів, проте вони не працювали.

Новий [закон 198-ІХ від 17.10.2019](#) спрямований на те, щоб захист викривачів став дієвим.

Коментар експерта

«Ухвалення цього закону – важливий перший крок для покращення захисту викривачів-інсайдерів. Закон заборонятиме їх дискримінацію навіть правомірними

засобами. Розширюються можливості на безоплатну правову чи психологічну допомогу.

Права викривача корупції виникатимуть з моменту повідомлення про злочин, а сам він після обвинувального вироку матиме право на 10% винагороди від предмета злочину чи збитків, завданих державі. Однак без захисту залишаються викривачі порушень прав людини та екології, безпеки харчів, предметів побуту та транспорту тощо, що не відповідає міжнародним стандартам. Забезпечення анонімності і конфіденційності викривачів теж поки що не узгоджується з найкращими світовими практиками. І за викриття держтаємниці, навіть якщо це суспільно необхідна інформація, може настати відповідальність. Це – критичні вади нового закону.

Їх можна виправити запровадивши новий комплексний закон про захист викривачів суспільно важливої інформації, а не тільки корупції.

Ще серед мінусів закону – не дуже зрозуміло, з яких джерел буде виплачуватися винагорода. Тому що вона рахується не від повернутих до державного бюджету коштів, а від предмета злочину чи збитків держави. Ще у законі є паралельні процесуальні механізми, здатні заплутати виконавців закону та зіграти на боці корупціонерів. Так, процедура розгляду анонімних повідомлень скопійована з поточного закону (розгляд до 15 днів з можливим продовженням до 30 днів). Але водночас пропонується більш деталізована процедура розгляду повідомлень (попередня перевірка повідомлення до 10 днів з можливим продовженням на 30-45 днів). Невиправданого дублювання потрібно уникати задля збереження чіткості механізмів».

Олександр Калітенко, Трансперенсі Інтернейшнал – Україна

3. Закон щодо відокремлення діяльності з транспортування природного газу, +1,0 бал

У 2015 році Парламент прийняв закон про [ринок природного газу](#). В ньому були запроваджені принципи [Третього енергетичного пакету ЄС](#). На виконання цього закону діяльність із транспортування природного газу потрібно було відокремити від НАК Нафтогаз. Щоб це зробити, Україна мала отримати [рішення Стокгольмського арбітражу](#) щодо контрактів з Росією та [визначити модель відокремлення](#). Після того, як Кабмін [визначив модель](#), потрібно було змінити закони, пов'язані з управлінням державною газотранспортною системою.

Задача закону про [ринок природного газу](#) – створити умови для конкуренції на енергетичних ринках. Там, де є чесна конкуренція, постачальники змагаються за споживачів, пропонуючи нижчу ціну та кращу якість.

Особливість енергетичних ринків полягає в тому, що в окремих видах діяльності конкуренцію створити можливо, а в інших дуже важко. Зокрема, на ринку газу видобуток є конкурентним видом діяльності, а от транспортування та розподілення – ні. Якщо одна компанія управляє магістральною або розподільчою мережею і водночас видобуває газ, вона економічно зацікавлена перешкоджати доступу конкурентів до інфраструктури. Тому [закон](#) встановлює, що конкурентні види діяльності потрібно відділити від монопольних. Саме тому діяльність з транспортування газу потрібно було відділити від НАК Нафтогаз.

Закон [про ринок природного газу](#) визначив дві можливі моделі відокремлення транспортування газу – модель незалежного оператора ISO (Independent system operator) та модель відокремлення власності (OU, Ownership unbundling). [За першою \(ISO\)](#) газотранспортні активи залишаються у Нафтогазу, проте оператором стає незалежна компанія. Друга (OU) передбачає виведення як оператора, так і «труби» за межі групи «Нафтогаз». В ЄС є практика успішного застосування обох моделей.

В обох цих варіантах Нафтогаз не повинен контролювати транспортування газу й може діяти лише як звичайний гравець на ринку.

[Постановою № 840](#) від 18.09.2019 уряд визначив, що відокремлення відбудеться за моделлю ISO. Для того, щоб втілити це в життя, Парламент повинен був створити в законодавстві необхідні механізми.

[Закон 264-IX](#) від 31.10.2019 вирішив цю проблему. Згідно з ним, газотранспортна система залишиться у власності держави, а управляти транспортуванням газу буде незалежний оператор.

Коментар експерта

«Закон врегулював більшість управлінських питань для майбутніх операторів ГТС і сховищ. Це стосується розпорядження державною власністю, затвердження фінансових планів тощо.

Правки не змінили уже закріплених у законодавстві вимог щодо заборони на приватизацію чи відчуження ГТС як державної власності. Закон врахував особливості юридичної конструкції нового оператора ГТС, який з 1 січня 2020 року, тобто після анбандлінгу, перебуватиме у власності іншої державної компанії – ПАТ «Магістральні газопроводи України».

Закон включає положення не тільки про оператора ГТС, але і про операторів газових сховищ та системи передачі електроенергії. Це дозволить у майбутньому швидше провести відокремлення оператора сховищ та полегшить остаточну сертифікацію «Укренерго» як незалежного оператора».

Роман Ніцович, Діксі груп

4. Закон про заборону суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпат, +1,0 бал

Коментар експерта

«Потреба у Законі 249-ІХ від 30.10.2019 виникла у зв'язку з проблемами масових вирубок лісів у Карпатському регіоні і зокрема охорони ялицево-букових лісів на гірських схилах. У 2000 році законом було запроваджено мораторій на 10 років на проведення суцільних рубок головного користування в ялицево-букових деревостанах на стрімких схилах в Карпатському регіоні. У 2011 році цей мораторій припинив діяти.

Ухвалений Закон передбачає встановлення заборони проведення рубок головного користування в національних природних парках, заказниках та продовження дії заборони на проведення суцільних рубок головного користування ялицево-букових лісів на стрімких схилах Карпатського регіону. На стрімких схилах у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону дозволятимуться лише вибіркові рубки головного користування та вибіркові рубки формування та оздоровлення лісів. На пологих і спадистих схилах у гірських ялицево-букових деревостанах проводитимуться лише поступові і вибіркові рубки.

Прийнятим Законом передбачається, що заготівля та вивезення деревини в гірських лісах Карпатського регіону проводитиметься переважно з використанням природозберігаючих систем машин і механізмів та гужового транспорту, що забезпечують допустимий вплив на довкілля, а також зі збереженням наявних вузькоколіїх лісовозних залізниць та оптимізацією мережі лісових автодоріг. Також заплановано розширення до 2030 року мережі лісових автодоріг з твердим покриттям у лісах регіону до 10 кілометрів на 1000 гектарів.

Отже, Закон має сприяти збереженню лісів, попередженню суцільного вирубування ялицево-букових лісів Карпатського регіону, а також захисту Карпатського регіону від стихійних лих та природних катаклізмів.

Однак, законопроект не вирішує сучасних проблем збереження гірських лісів, причому не тільки ялицево-букових і не тільки на гірських схилах. Зокрема, території, на яких має діяти цей Закон, залишаються чітко не визначеними, невідомо, як вплине дія закону на обсяги та технології лісозаготівель і як він вплине на санітарний стан та боротьбу із шкідниками та хворобами лісу. Але головним ризиком залишається в принципі низький рівень виконання Законів і слабка відповідальність за їх невиконання, адже попередній мораторій не дав очікуваних результатів».

Сергій Кубах, незалежний експерт

Графік 3. Події, що визначали значення індексу, оцінка події є сумою її оцінок за напрямками, тому вона може перевищувати +5, або бути меншою за -5

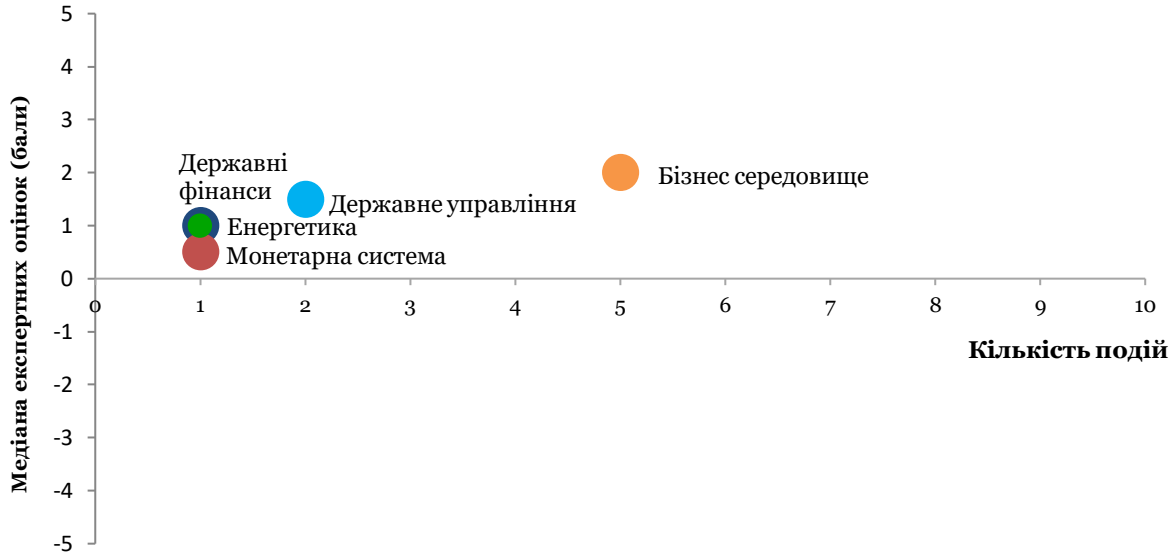

Таблиця 1. Оцінки всіх подій та прогресу реформ за напрямками

Державне управління	+1,5
Закон про створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва	+1,0
Закон про викривачів корупції	+1,3
Державні фінанси	+1,0
Новий порядок призначення голів державних підприємств стратегічного значення і особливо важливих для економіки	+1,0
Монетарна система	+0,5
Спрощений порядок видачі небанківським установам ліцензії на переказ коштів	+0,8
Бізнес середовище	+2,0
Закон про доступ громадян до берегів водойм	+0,8
Закон про введення адміністративної відповідальності за порушення правил перевезення дітей	+0,1
Закон про введення заборони суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону	+1,0

Закон про безпеку автомобільних доріг	+0,8
Закон про захист інтелектуальної власності при імпорті або експорті	+2,0
Енергетика	+1,0
Закон щодо відокремлення діяльності з транспортування природного газу	+1,0

Графік 4. Значення окремих компонентів Індексу та кількість подій

(Див. графіки та таблиці на сайті http://imorevox.in.ua/?page_id=577, http://imorevox.in.ua/list_rounds.php)

Довідкова інформація: Індекс Моніторингу Реформ (iMoRe) VoxUkraine призначений надавати комплексну оцінку зусиллям влади України зі впровадження економічних реформ. Індекс базується на експертних оцінках змін у регуляторному середовищі за п'ятьма напрямками:

1. Державне управління
2. Державні фінанси
3. Монетарна система
4. Бізнес середовище
5. Енергетика

Детальніше про Індекс та методологію розрахунку можна дізнатись на сайті imorevox.org. [VoxUkraine](http://imorevox.org) - це ініціатива, створена групою міжнародних та вітчизняних економістів, присвячена реформам та економічному розвитку України. Цілями VoxUkraine є поширення науково обґрунтованого аналізу та коментарів щодо економічних та суспільно-політичних подій в Україні, підвищення рівня дискусії та формулювання системного підходу до реформ, а також інтеграція України в світову мережу економістів та діячів, відповідальних за економічну політику.